

Ethics for Leaders

Uraiwan Thanasthit¹

Received: May 31, 2014 Accepted: Aug 12, 2014

Abstract

This academic article is an endeavor to cite concepts and examples of the goodness of leaders who show morality in their lives. Intended are good suggestions of some great leaders in many countries. The explanation is in general for leaders in all profession. We try to motivate the next generation to be in good morality so that they will grow up to be excellent leaders with ethics in their mind and their behavior. This will lead people in society to be in good directions so the country will be secure and prosperous.

Keywords: Leader's morality, Leader, Moral

¹*Professor in School of Humanities, University of the Thai Chamber of Commerce.*

e-mail: Uraiwan_Tha@utcc.ac.th

คุณธรรมสำหรับผู้ผู้นำ

อุไรวรรณ ธนสถิตย์¹

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้เป็นความพยายามที่จะนำเสนอแนวความคิดและตัวอย่างที่ดีงามของผู้บริหารที่มีคุณธรรมจากหลาย ๆ ประเทศมาเผยแพร่เล่าสู่กันฟัง เป็นการอธิบายในภาพรวมถึงคุณธรรมสำหรับผู้ผู้นำในทุกวิชาชีพ การสร้างเสริมคุณธรรมเพื่อสร้างแรงบันดาลใจและศรัทธาสำหรับคนรุ่นต่อไปที่จะเติบโตขึ้นมาเป็นผู้ผู้นำ คุณธรรมที่จะนำพาหน่วยงานและสังคมของตนไปในแนวทางที่ถูกต้อง เพื่อให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้าและมั่นคงตลอดไป

คำสำคัญ: คุณธรรมสำหรับผู้ผู้นำ คุณธรรม ผู้ผู้นำ

¹ศาสตราจารย์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย e-mail: Uraiwan_Tha@utcc.ac.th

บทนำ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมายของคุณธรรมว่าหมายถึง สภาพคุณงามความดีหรือหน้าที่อันพึงมีอยู่ในตัว ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรมสรุปความหมายของคุณธรรมไว้ว่า คุณธรรม หมายถึง กรอบความประพฤติ ความคิดที่สังคมหรือบุคคลมีความเห็นร่วมกันว่าเป็นสิ่งดี มีประโยชน์มากกว่าโทษ ส่วนจริยธรรม หมายถึง การปฏิบัติ การทำดี การละเว้นความชั่วอันเป็นผลมาจากการคิดดี สรุปคุณธรรม หมายถึง ลักษณะที่เป็นความดี ความงามที่มีอยู่ในจิตใจของแต่ละบุคคล โดยได้ยึดถือปฏิบัติจนเกิดเป็นนิสัยและเป็นที่ยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงาม คุณธรรมจะแสดงออกมาให้ประจักษ์เมื่อมีสภาพการณ์หรือมีสิ่งเร้าที่เหมาะสม (เครือข่ายสังคมคุณธรรมแห่งชาติ, 2548)

รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ก็มีพูดถึงเรื่องคุณธรรมในมาตรา 250 (5) ที่ว่า “คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” และมาตรา 244 (2) “ผู้ตรวจการแผ่นดินมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ” (สมชาย พงษ์พัฒนศิลป์ และเผ่าพันธ์ ขอบน้ำตาล, 2555)

ยุคนี้ประชาชนกำลังพูดถึงกันมากเกี่ยวกับเรื่องคุณธรรมของผู้นำ เพราะกำลังเป็นปัญหาในบ้านเมืองอยู่แต่บทความนี้ไม่ได้เน้นในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐในประเทศไทย แต่อธิบายในภาพรวมถึงคุณธรรมสำหรับผู้นำในทุกวิชาชีพ

คนเป็นผู้นำจะต้องมีความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นความมั่นใจในความสำเร็จ มั่นใจในผลลัพธ์สุดท้ายที่จะเกิดขึ้น ความเป็นผู้นำนั้นเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่สามารถเรียนรู้กันได้ (โรเบิร์ต เอวิลสัน, 2544) ข้อสังเกตของผู้นำที่มีคุณธรรมคือ ชอบทำงานเป็นทีมมากกว่าเป็นอัศวินม้าขาวที่จะแสดงนำเพียงคนเดียว ผู้นำที่ดีนั้นเมื่ออะไรถูกต้องจะยกให้เป็นความดีความชอบของเพื่อนร่วมทีม แต่ถ้าอะไรผิดจะบอกว่าเป็นความผิดของตัวเองคนเดียว ผู้นำที่มีคุณธรรมจะต้องรับผิดชอบคือรับทั้งผิด รับทั้งชอบ ส่วนหนึ่งของความนิยมของผู้นำหรือผู้บริหารที่ตกต่ำลงเพราะคำพูดและการพูดจาซึ่งมีผลกระทบทางด้านการเมือง การบริหาร ผู้บังคับบัญชาในหน่วยงานต้องเป็นผู้นำที่เป็นแบบอย่าง ต้องสร้างแรงบันดาลใจและศรัทธา และเป็นต้นแบบในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม มีวิธีการที่แยบยลในการนำเสนอการเสนอและประชาสัมพันธ์เชิงบวก การทำหน้าที่เป็นผู้บริหารที่ยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรม และต้องสร้างคนรุ่นใหม่ คือ โน้มน้าวให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชายึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมด้วยเช่นกัน เพราะในการส่งเสริมคุณธรรมนั้นสภาพแวดล้อมต้องเอื้อด้วย เมื่อบัณฑิตจบใหม่ออกมาทำงานเจอแต่สภาพแวดล้อมที่มีแต่สิ่งไม่ถูกต้องแล้ว เขาก็จะถูกกลืนไปในที่สุด ดังนั้นคุณธรรมต้องเริ่มต้นที่ตัวเองทำ คุณทำ เริ่มที่ตัวเองไม่ต้องไปบอกให้ใครทำ ทำหน้าที่พลเมืองตามหน้าที่ของตน

คุณธรรมสำหรับผู้นำตามความเชื่อทางศาสนาพุทธ

แหล่งที่มาของคุณธรรมและจริยธรรมในประเทศไทยนั้นมาจาก 4 แหล่งใหญ่ๆ คือ

1. กฎหมายบ้านเมือง
2. ศาสนา
3. หลักธรรมตามแนวพระราชดำริและพระบรมราโชวาทหรือผู้นำในสังคมที่คนนับถือ
4. ขนบธรรมเนียมประเพณี

ตามความเชื่อในศาสนาพุทธ มนุษย์เราจะต้องมีคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ได้แก่ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี มีน้ำใจ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) ทั้ง 8 ประการนี้เป็นหลักธรรมพื้นฐานของปวงชน การนำหลักธรรมที่ประเสริฐมาปฏิบัติย่อมจักนำความเจริญ ตลอดจนความสุขกายสบายใจให้บังเกิดแก่ผู้ประพฤติทั้งสิ้น สมดังพุทธภาษิตที่ว่า “ธัมโม หาว รักษติ ธัมมจาริง” “ธรรมะย่อมคุ้มครองรักษาผู้ประพฤติธรรม”

การที่ประเทศชาติจะมีแต่ความสงบ ประชาชนอยู่กันได้อย่างมีความสุขนั้น สิ่งสำคัญประการหนึ่งมาจากการมีผู้นำที่ดี มีคุณธรรม มีความคิดก้าวหน้าฉลาด สามารถในการจัดกิจการงานต่างๆ ของชาติ ทำให้ชาติบ้านเมืองเจริญรุ่งเรือง รุดหน้าเท่าเทียมนานาประเทศ ดังที่เราได้ยินกันจนคุ้นหูตามสื่อต่างๆ ที่ว่า “ผู้นำดี เป็นศรีแก่ชาติ ผู้นำเฉลียวฉลาด ประเทศชาติรุ่งเรือง”

คนที่เป็นผู้นำในหน่วยงานต่างๆ นั้นจำเป็นต้องมีคุณธรรมสูงส่งกว่าบุคคลธรรมดาทั่วไป พระเทพคุณาภรณ์ (โสภณ โสภณจิตฺโต ป.ธ.9) เจ้าอาวาสวัดเทวราชกุญชร ได้เคยกล่าวสอนไว้ถึงคุณธรรมของคนที่เป็นผู้นำ 8 ประการ เพื่อให้คนที่กำลังเป็นผู้นำ และคนที่ต้องการจะเป็นผู้นำ ได้นำไปศึกษา และนำไปประพฤติปฏิบัติตามสมควรแก่ตนต่อไป ซึ่งมีสาระสรุปได้ดังนี้ (กฤติกา เรียงไธสง, 2545)

ประการที่ 1 ความอดทน หมายถึง การห้ามจิตใจ เมื่อได้พบกับเหตุการณ์อันจะก่อให้เกิดเรื่องหรือแสดงกิริยาที่ไม่ดีออกมา ต้องมีความอดทนไม่หุนหันพลันแล่น เช่น อดทนต่อความยากลำบาก ในขณะที่ทำงาน ไม่เห็นแก่ความหนาว ความร้อน ไข้ สาย บ่าย ค่ำ อดทนต่อความเจ็บไข้ได้ป่วย ไม่ท้อทรมายจนเกินไป และอดทนต่อความเจ็บใจในเมื่อคนอื่นทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจให้แก่ตน ไม่ดวนโกรธ

ประการที่ 2 ความเป็นนักสู้ หมายถึง เป็นผู้มี ความเข้มแข็ง กล้าหาญ หนักเอาเบาสู้ง มุ่งความสำเร็จ กิจการงานเป็นที่ตั้ง ไม่หลงคำยอ ไม่ท้อคำติ มุ่งมั่นฝ่าฟันอุปสรรคปัญหาต่างๆ ปฏิบัติงานทุกอย่างให้บรรลุเป้าหมาย

ประการที่ 3 ความเป็นผู้ตื่น หมายถึง เป็นคนตื่นตัว ว่องไวต่อปัญหาตลอดเวลา มีความคิดก้าวหน้า ริเริ่มสร้างสรรค์ มีความคิดยืดหยุ่น รวมทั้งมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล สามารถที่จะนำความคิดออกมาใช้ให้ทันต่อสถานการณ์ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า

ประการที่ 4 ความขยันหมั่นเพียร หมายถึง มีความวิริยะอุตสาหะ มีความจริงใจในการปฏิบัติหน้าที่ ไม่เป็นทาสของความเกียจคร้าน มีความกระตือรือร้นอยู่ตลอดเวลา

ประการที่ 5 เมตตากรุณา หมายถึง มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูล โอบอ้อมอารี ในลักษณะสงเคราะห์ อนุเคราะห์ หรือบูชาคุณความดีแล้วแต่เวลา สถานที่ และบุคคล มีความรักและความหวังดีเป็นที่ตั้ง

ประการที่ 6 ความยุติธรรม หมายถึง มีความเที่ยงธรรม เสมอภาคในคนทุกประเภท ไม่แบ่งแยกพวกเขาพวกเรา ไม่มีอคติ คือ ความลำเอียง ซึ่งความ

ถ้าเอียงนี้ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสไว้ 4 อย่างคือ 1) ถ้าเอียงเพราะความรัก 2) ถ้าเอียงเพราะความโกรธ 3) ถ้าเอียงเพราะความกลัว และ 4) ถ้าเอียงเพราะความหลง การพิจารณาเลื่อนตำแหน่งก็พิจารณาจากความรู้ ความสามารถและคุณธรรมความดี ผู้นำที่ปฏิบัติได้ดั่งนี้ย่อมเป็นที่รักของหมู่ชนได้คนที่มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรมความดีมาเป็นบริวารอยู่เสมอ

ประการที่ 7 การหมั่นตรวจตรากิจการงาน หมายถึง การสอดส่องดูแลกิจการอยู่เสมอ เมื่อพบข้อบกพร่องก็รีบแก้ไข อย่าปล่อยให้ลุกลามจะลำบากในการแก้ไข และต้องตรวจตราดูลำดับความสำคัญของงานว่า งานไหนควรทำก่อนหลัง ถ้างานไหนสำคัญก็ควรทำงานนั้นก่อน งานไหนควรทำเอง งานไหนควรแบ่งมอบหมายให้คนอื่นรับผิดชอบรวมทั้งต้องรู้จักแบ่งงานให้ถูกกับคนด้วย คนที่มีความรู้ ถนัดสามารถในเรื่องไหน ก็มอบหมายเรื่องนั้นให้ทำ

ประการที่ 8 ความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง มีความซื่อตรง มั่นคงอยู่ในศีลธรรม มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น มีความสุจริตทางกาย ทางวาจา และทางใจ

ดังนั้นคนที่เป็ผู้นำจึงมีความสำคัญ เพราะเรียกได้ว่าเป็นแบบอย่างให้แก่ผู้อื่นด้วย สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า “บุคคลที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็ผู้นำ ถ้าประพฤติไม่เป็นธรรม คนทั้งหมดทำตามอย่าง ประเทศชาติจึงเดือดร้อน แต่ถ้าประพฤติเป็นธรรม คนทั้งหมดจะประพฤติตามอย่างบ้าง ประเทศชาติจะมีแต่ความเจริญรุ่งเรืองเปรียบเสมือนกับฝูงโคที่กำลังข้ามฟาก ถ้าโคจ่าฝูงนำไปคด โคทั้งหมดเดินคดเคี้ยวตาม หากโคจ่าฝูง

นำไปตรง โคทั้งหมดก็ไปตรง ฉะนั้น”

ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม

ความคิดทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม เป็นมุมมองของนักปรัชญา นักจิตวิทยา นักจริยศาสตร์ และอื่นๆ ได้กำหนดขึ้นเพื่อใช้ในการพิจารณาหลักคุณธรรมจริยธรรม (ประทวน บุญรักษา, ม.ป.ป.)

1. ทฤษฎีเชิงจริยศาสตร์ของอริสโตเติล (Aristotle) มองในมิติที่เห็นว่ามนุษย์ทำแต่สิ่งที่ดีงามเป็นผลจากพุทธปัญญา ที่เกิดจากการอบรมสั่งสอนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และพัฒนาที่มีอยู่ในตนให้สูงขึ้น ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามมุมมองนี้ต้องอาศัยการอยู่ร่วมกัน เพื่อให้ทุกคนได้ประพฤติปฏิบัติออกมาในทางที่ดี และความเป็นกลาง ๆ ของการกระทำนั้น ๆ ความดีที่กล่าวถึงนี้คือการทำความดี อยู่ดี และการประสบความสำเร็จของชีวิต

2. ทฤษฎีสัมพันธนิยม มองว่าคุณธรรมจริยธรรมขึ้นอยู่กับการศึกษาของบุคคลและสังคมนั้นๆ บุคคลในสังคมอื่นไม่อาจมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงชนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิต ที่ยึดถือปฏิบัติกันมานาน เป็นตัวกำหนดความเป็นคุณธรรมจริยธรรมของแต่ละสังคม

3. ทฤษฎีอัตนิยม เป็นการเน้นในทางจริยธรรมที่ยึดตนเองและประโยชน์ส่วนตัวเป็นสำคัญ แต่ต้องเชื่อมโยงกับคนส่วนใหญ่ก่อน ถ้าการยึดตนเองและประโยชน์ส่วนตัวไม่ทำให้คนส่วนใหญ่เดือดร้อน หรือสิ่งที่ตนชอบ หรือเห็นว่าเป็นดีนั้น ต้องไม่ขัดหลักศีลธรรมอันดี

4. ทฤษฎีอัตประโยชน์ ทฤษฎีนี้มองที่การกระทำและเชิงระเบียบ การมองในเชิงกระทำนั้นมี 2 ประการ คือ การกระทำที่ถูก กับการกระทำที่ผิดการ

กระทำใดก่อให้เกิดประโยชน์ต่อคนส่วนมาก เกิดจากความทุกข์พ้นจากความทุกข์ การกระทำนั้นก็ถือว่าถูกต้อง และถือว่าเป็นการกระทำดี ส่วนการกระทำใดที่ทำแล้วเกิดความทุกข์เดือดร้อนมาสู่คนส่วนมาก ถือว่าเป็นการกระทำผิด ดังนั้นทฤษฎีนี้จึงมองว่าการกระทำทั้งหลายย่อมมีประโยชน์และโทษแก่ผู้กระทำเสมอ

5. ทฤษฎีสุขนิยม ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ความสุขเป็นสิ่งที่ดีที่สุดของมนุษย์ และสิ่งที่ดีคือสิ่งที่นำไปสู่ความสุข และความสุขดังกล่าวต้องเป็นความสุขที่สัมผัสได้เป็นรูปธรรม มี 2 ประการ คือ

5.1 ความสุขส่วนตัว เป็นความสุขที่สนองตนเองเป็นสำคัญ สามารถสัมผัสได้ด้วย ตา หู จมูก ลิ้น และผิวหนังรับรู้ความรู้สึก

5.2 ความสุขส่วนรวม เป็นความสุขที่สนองโดยคนส่วนรวมเป็นสำคัญ ความประพฤติและการแสดงออกของคนส่วนใหญ่จึงเป็นการที่ถูกต้องตามทฤษฎีนี้ และต้องเป็นความสุขกลางๆ เพื่อตอบสนองของคนส่วนมากที่มีความแตกต่างหลากหลาย ความประพฤติเพื่อให้เกิดความสุขตามทฤษฎีนี้จะเป็นการดำเนินการตามหลักศาสนาเป็นส่วนใหญ่

6. ทฤษฎีจริยธรรมของคานท์ (Kant) คุณค่าของการปฏิบัติตามทฤษฎีนี้ อยู่ที่ การปฏิบัติตามหลักจริยธรรมที่ต้องเกิดจากเจตนาที่ดี และเกิดจากความตั้งใจจริง ทำในสิ่งถูกต้องมุ่งให้เกิดประโยชน์ มีลักษณะของการกระทำจะต้องเป็นการกระทำตามหน้าที่และการให้ความเคารพยำเกรง มีเงื่อนไขและมีความเด็ดขาด แต่อยู่บนพื้นฐานแห่งเจตนาดีเสมอ

7. ทฤษฎีอภิจริยศาสตร์ เป็นทฤษฎีที่มีการวิเคราะห์ในเชิงลึก ในสิ่งที่ปรากฏว่า คืออะไร เพื่อนำ

มากำหนดให้ชัดเจน เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหา และความไม่เข้าใจที่ตรงกัน โดยยึดตามธรรมชาติ คือความจริง คือความดี ความงาม เป็นคุณสมบัติของธรรมชาติและมีคุณค่าอยู่ในตัวเอง

ผู้นำตัวอย่าง

เมื่อกล่าวถึงผู้นำ ตัวอย่างที่ก่อกบฏด้วยคุณธรรมจะมีชื่อของหลาย ๆ ท่านที่อยู่ในความทรงจำของเรา ถ้าในสหรัฐอเมริกาเราจะนึกถึงประธานาธิบดีอับราฮัม ลินคอล์น ถ้าในทวีปแอฟริกา ก็จะนึกถึง ประธานาธิบดีเนลสัน แมนเดลา หรือถ้าในทวีปเอเชียก็จะนึกถึงนายกรัฐมนตรีลีควอนยิว เป็นต้น

อับราฮัม ลินคอล์น

ชาวอเมริกันและชาวโลก ได้ยกย่องประธานาธิบดีลินคอล์น ว่าเป็นมหาบุรุษคนสำคัญที่สุดคนหนึ่งของโลก และคุณสมบัติของความเป็นผู้นำของท่าน หากจะสรุปให้สั้น ๆ ก็คงมีดังต่อไปนี้ (วิชัย ต้นศิริ, 2556)

1. ความซื่อสัตย์สุจริต และเป็นที่ไว้วางใจของเพื่อนร่วมงาน

2. ความเสียสละ และความมานะอดทนยากที่จะหาผู้ใดมาเปรียบเทียบได้

3. ความกล้าหาญ กล้าที่จะตัดสินใจเพื่อปกป้องรักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติ แม้ว่าการตัดสินใจนั้นจะนำมาซึ่งการวิพากษ์วิจารณ์ หรือเสี่ยงต่อการสูญเสียคะแนนเสียง

4. ความไม่ ตั้งอยู่ในความประมาท ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Prudence ภาษาไทย บางทีก็ใช้คำว่า ประมาทเลินเล่อ ซึ่งตรงข้ามกับ Prudence คำๆ นี้จึงรวมอุปนิสัยหลายๆ อย่างไว้ด้วยกัน เช่น ความกระหมัดกระหม่อม ก็เป็นส่วนหนึ่งของ Prudence

ผู้ปกครองที่ดีจึงไม่ตั้งอยู่ในความประมาท เช่น ไม่ปกป้องแนวรั้วชายแดนของตนให้แน่นหนา วันหนึ่งก็จะถูกรุกรานได้ง่าย

5. ความพอดี การเดินสายกลาง ไม่โลก ภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Temperance” เป็นคุณธรรมที่นักปราชญ์ชาวกรีกโบราณให้ความสำคัญมากต่อการเป็นผู้นำที่ดี เพราะผู้นำที่ไม่เดินสายกลาง มีแต่โลก โมหะ โทสะ ในที่สุดก็นำความหายนะมาสู่ตน และประเทศชาติ ข้อนี้ตรงกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 คุณธรรมข้อนี้หาได้ยากในหมู่ผู้นำชาวไทยปัจจุบัน

6. การมองการณ์ไกล ปัจจุบันชอบใช้คำว่า มีวิสัยทัศน์ ซึ่งกระเดียดไปในทางภูมิอากาศ แต่คำว่า “มองการณ์ไกล” เป็นคำดั้งเดิม มีความหมายชัดเจน อยู่ในตัวว่า ผู้นำที่มองการณ์ไกลก็คือผู้ที่เข้าใจอดีต ปัจจุบัน และอนาคต เข้าใจความเชื่อมโยงทั้ง 3 มิติ และคาดคะเนอนาคตได้ค่อนข้างชัดเจน อันที่จริงผู้ที่เข้าใจอนาคตได้ดี ก็คือผู้ที่เข้าใจอดีตประวัติศาสตร์ แม้ว่าจะไม่ซ้ำรอยเดิม แต่ก็มีวัฏจักรของความเจริญ ความเสื่อมสลับกันไป และเหตุของความเจริญและความเสื่อมก็เป็นเหตุเดียวกันซ้ำกับซ้ำกัลป์ ได้แก่ กิเลส ของมนุษย์ พวกกรีกโบราณ ใช้คำว่า “Hubris” ซึ่งทั้งเพเลโตและอริสโตเติล ถือว่าเป็นต้นเหตุของความเสื่อมโทรมของระบอบประชาธิปไตย

7. สติปัญญาความสามารถ เป็นปัจจัยตัวแปรที่เรียกว่า ตัวยืน “Constant” หากไม่มีคุณสมบัตินี้ แต่เบื้องต้น ภารกิจต่างๆ ต้องดำเนินไปอย่างไร ประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพราะผู้ที่ขาดสติปัญญาย่อมถูกหลอกหลวงได้ง่าย

คุณธรรมเจ็ดประการนี้ ประธานาธิบดี

ลินคอล์นมีครบ และยังมีมากกว่านี้ เช่น ความสามารถพิเศษเฉพาะตัวในการปราศรัยและการพูดคุย ความสามารถพิเศษในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้คน มีความสามารถที่จะสร้างดุลยภาพระหว่างการประนีประนอมกับการยืนหยัดบนหลักการ มีอัจฉริยภาพในการบริหารงาน ตลอดจนมีสุขภาพพลานามัยที่ดี สามารถอดหลับอดนอน และตรากตรำทำงานได้ผิดมนุษย์ทั่วไป

โดยสรุป การพิจารณาคณสมบัติของรัฐบุรุษควรนำเอาแบบอย่างของประธานาธิบดีลินคอล์นเป็นตัวตั้งสากล

เนลสัน แมนเดลา

เนลสัน แมนเดลา เป็นผู้หนึ่งที่มีลักษณะของผู้นำมาตั้งแต่กำเนิด มีความสามารถโน้มน้าวจิตใจผู้อื่นให้เชื่อตามที่เขาคิดได้อย่างไม่เคอะเขิน ประโยคประจำของท่านคือ “เมื่อใดที่เกิดอันตรายใดๆ ขึ้น คุณควรจะออกมายืนข้างหน้า แล้วพวกเขาจะประทับใจในความเป็นผู้นำของคุณ” ท่านรัฐบุรุษผู้นี้ ติดคุกอยู่ 27 ปี เข้าคุกตอนอายุ 44 ปี ออกจากคุกตอนอายุ 71 ปี เป็นประธานาธิบดีสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ในช่วงปี ค.ศ. 1994 – 1999 เมื่อตอนอายุได้ 75 ปี

แมนเดลาเชื่อในวิถีแห่งลินคอล์นซึ่งเป็นหนึ่งในบุคคลต้นแบบที่ท่านชื่นชมมาโดยตลอด และตัวท่านเองก็ใช้วิธีการของลินคอล์นบางข้อในการบริหารประเทศ โดยหนึ่งในนั้นที่ใช้บ่อยที่สุดก็คือ การเอาศัตรูเข้ามาเป็นพวก “แม้ในตอนแรกเขาจะคิดร้ายต่อเรา แต่เมื่อทำการโน้มน้าวจิตใจของพวกเขาบ่อยครั้งเขาก็จะมาเป็นพวกเราจริงๆ” ซึ่งก็ทำให้คนผิวสีและผิวขาวอยู่ร่วมกันได้ง่ายขึ้น” ท่านพยายามชนะใจฝ่ายตรงข้ามโดยไม่ใช้กำลัง ท่านเข้าใจเป็น

อย่างดีว่าการชนะคนด้วยกำลังและร่างกายนั้น เป็นชัยชนะเพียงชั่วคราว เมื่อสบโอกาสคนที่แพ้ก็จะกลับมาแก้แค้นวนเวียนอยู่อย่างนี้ไปเรื่อยๆ ไม่มีสิ้นสุด ชัยชนะที่แท้จริงต้องเป็นชัยชนะที่จิตใจของฝ่ายตรงข้ามต่างหาก หากทำให้ฝ่ายตรงข้ามยอมแพ้ทั้งใจแล้ว ย่อมเป็นชัยชนะที่ถาวร (ทศ คณนาพร และธีระวุฒิ ปัญญา, 2556)

เรื่องเล่าเกี่ยวกับประธานาธิบดีแมนเดลาที่หลายคนประทับใจมาก เป็นช่วงที่เป็นนักโทษการเมืองอยู่ที่เกาะร็อบเบน (Robben island) ผู้ที่ติดคุกอยู่ช่วงระยะเวลาเดียวกันคนหนึ่งคือ เอ็ดดี้ดาเนียลส์ ซึ่งเล่าว่าครั้งหนึ่งเขาไม่สบายอย่างมาก ชนิดที่ว่าไม่สามารถเดินเอากระโถนของตัวเองไปล้างทำความสะอาดได้ ร่างกายนั้นปราศจากกำลัง แม้เพียงจะขยับตัวก็ยังเป็นเรื่องยาก ในเวลานั้นแมนเดลาเดินผ่านมาและเห็นสภาพของเขาที่ดูอดิโรยอย่างมาก แทนที่แมนเดลาจะเดินผ่านไปเหมือนกับนักโทษคนอื่นๆ เขากลับก้มลงหยิบกระโถนของแดนนี่แล้วเดินไปห้องน้ำเพื่อทำความสะอาด วันรุ่งขึ้นแมนเดลา ก็แวะมาอีกและก็ทำเช่นเดิม ทำเช่นนี้ทุกวันจนกระทั่งแดนนี่มีอาการดีขึ้นพอที่จะช่วยตัวเองได้ แดนนี่คิดเสมอว่าจะมีสักกี่คนที่กล้าล้างของโสโครกของผู้อื่นเช่นนี้ (ทศ คณนาพร และธีระวุฒิ ปัญญา, 2556)

เหตุการณ์นี้ทำให้เห็นว่าความเป็นผู้นำของแมนเดลาหาใช่เพียงการสั่งการหรือออกมาประจัญบานกับฝ่ายตรงข้ามก่อนผู้อื่นเท่านั้น การกล้ากระทำในสิ่งที่ผู้อื่นไม่กล้ากระทำหรือรังเกียจก็เป็นบุคลิกอีกอย่างหนึ่งที่พึงมีของผู้นำที่ดี การที่ผู้นำองค์กรใหญ่ๆ อย่างแมนเดลามาล้างกระโถนโสโครกนั้น หาใช่เกิดจากความสงสารหรือความเวทนาไม่

แต่เป็นเพราะความเป็นผู้นำในตัวของเขามากกว่า

ตลอดระยะเวลาดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีเกือบ 5 ปี (มกราคม 1994-มิถุนายน 1999) ท่านจึงใช้กลยุทธ์สันติวิธีเพื่อไปให้ถึงเป้าหมายทางการเมืองพยายามให้รัฐบาลดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างมีจริยธรรม ความยุติธรรม การไม่แบ่งแยกเชื้อชาติและความเข้าใจกันในสังคมนำมาซึ่งความเข้าใจเพื่อนมนุษย์ที่กว้างขึ้น เป็นสิ่งที่เหมาะสมแล้วที่โลกยกย่องให้ท่านเป็นรัฐบุรุษผู้ยิ่งใหญ่สุดยอดผู้นำตลอดกาล

ลิกวนยิว

ผู้นำที่น่าชื่นชมของชาวเอเชียท่านหนึ่งคือ ลิกวนยิว ผู้ก่อตั้งประเทศสิงคโปร์ และเป็นนายกรัฐมนตรีคนแรกของประเทศสิงคโปร์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีติดต่อกันเป็นระยะเวลา 31 ปี เมื่อพูดถึงลิกวนยิว คนจะนึกถึงแต่เรื่องความเป็นผู้นำที่เด็ดขาด ความเก่ง และความชาญฉลาด แต่ลืมนึกไปว่า ลิกวนยิว ก็เป็นผู้นำที่มีคุณธรรมมากที่สุดคนหนึ่งนอกเหนือจากความเก่ง ลิกวนยิวนับถือศาสนาขงจื้อ ซึ่งมีแนวคิดที่คนเราต้องเห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมเหนือผลประโยชน์ส่วนบุคคล เห็นแก่ครอบครัวมากกว่าตนเอง ลิกวนยิวเป็นคนที่ไม่เคยมีชื่อเสียงเสียเรื่องผู้หญิงเลย ยิ่งในเรื่องการเงินแล้วมือสะอาดเป็นอย่างมาก ไม่มีใครกล่าวหาว่าเป็นนักการเมืองทุจริตหรือเปิดช่องทางให้พรรคพวกกอบโกยผลประโยชน์แต่อย่างใด

ลิกวนยิว เป็นผู้ที่มองโลกในแง่ดีมาก เมื่อคนวิพากษ์วิจารณ์ประธานาธิบดีชูการ์โนของอินโดนีเซียว่า แก่ ล้าสมัย และโง่ง ก็แก้ต่างให้ว่า ชูการ์โนช่วยประเทศให้พ้นจากระบอบคอมมิวนิสต์ และยังให้ข้อคิดว่าถ้าอินโดนีเซียประเทศที่มีพลเมืองมากเป็น

อันดับหนึ่งของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นคอมมิวนิสต์ไปแล้ว ประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคนี้จะอยู่ในสถานภาพที่ลำบากมาก หรือในช่วงขณะที่ พลเอกชูฮาร์โตกำลังจะเสียชีวิตในโรงพยาบาลเมื่ออายุ 86 ปี มีผู้ทรงเกียรติที่เป็นชาวต่างประเทศ 2 – 3 คน เดินทางไปอินโดนีเซียเพื่อไปอยู่ข้างเตียงของชูฮาร์โต คนแรกสุดที่ไปคือ ลีควอนยิว และยังคงเดินทางไปเยี่ยม 2 สัปดาห์ก่อนที่จะจากโลกนี้ไป ลีควอนยิว อธิบายเรื่องนี้ในภายหลังว่ามันไม่ใช่โลกที่สมบูรณ์แบบ แต่คนเราต้องแสดงออกซึ่งความเคารพ ซึ่งเป็นไปตามหลักคำสอนของศาสดาขงจื้อ (สุรนนท์ เวชชาชีวะ และ นงนุช สิงหเดชะ, 2555)

จะไม่มีใครเคยเห็นลีควอนยิวอารมณ์เสีย เพราะ “ผมคิดว่าอารมณ์เสียเป็นสิ่งไม่ดี เพราะจะไปสร้างความทุกข์ให้กับพ่อแม่และครอบครัว ผมจึงพยายามที่จะไม่อารมณ์เสีย ซึ่งบางครั้งก็เกิดขึ้นแต่ผมพยายามที่จะควบคุมมัน” (สุรนนท์ เวชชาชีวะ และ นงนุช สิงหเดชะ, 2555)

ลีควอนยิวเห็นด้วยกับอาร์โนลด์ เจ ทอยนบี (1889 – 1975) นักประวัติศาสตร์ชาวอังกฤษที่ศึกษาเรื่องวงจรการขึ้นลงของอารยธรรมที่ว่า ประเทศที่ขาดพลังขับเคลื่อน เป็นเพราะขาดชนชั้นนำที่มีการศึกษาสูงที่ยอมสละตนเพื่อรับใช้สาธารณชนอย่างลึกซึ้งมักจะช้าในการตอบสนองและอาจช้าในระดับที่กลายเป็นโศกนาฏกรรมและถึงตายได้

ลีควอนยิวได้สอนว่า งานของผู้นำคือ การสร้างแรงบันดาลใจและกระตุ้น แต่ไม่ใช่มาแบ่งปันความคิดของตนที่แสดงความว่าวุ่นใจ เพราะจะทำให้ประชาชนผู้อยู่ใต้การปกครองห่อเหี่ยวหมดกำลังใจ สำหรับลีควอนยิวแล้ว การปกครองที่จริงจัง และเปี่ยมความสามารถจะต้องมีการสร้างทางเลือกนโยบาย

ที่ยาก และนานโยบายนั้นไปปฏิบัติให้เกิดผล แม้จะต้องเผชิญกับการคัดค้านที่รุนแรงและกระแสดความคิดของสาธารณชน การจะเป็นผู้นำนั้น ท่านเน้นเรื่องความสามารถในการสื่อสารความรู้สึกของตน และกระตุ้นคนรอบๆ ตัวเรา “มันไม่ใช่แค่เรื่องของแนวคิด แต่เป็นการกระตุ้นทัศนคติของคนในกลุ่มเดียวกับเรา การกระตุ้นให้ประชาชนเคลื่อนไปข้างหน้าในทิศทางที่ถูกต้องเป็นงานของผู้นำ” (สุรนนท์ เวชชาชีวะ และ นงนุช สิงหเดชะ, 2555) จึงไม่แปลกเลยที่ท่านรัฐบุรุษลีควอนยิว สามารถสร้างชาติได้ในระยะเวลาอันสั้น และเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ผู้นำทางการเมืองในอีกหลายๆ ประเทศ

บทสรุป

คุณธรรมเป็นสิ่งจำเป็นมากที่สุดสำหรับคนเป็นผู้นำ สำคัญยิ่งกว่าความเก่งและความเฉลียวฉลาดตามความเชื่อที่ว่า “มือสกปรกล้างได้ จิตใจที่สกปรกล้างไม่ได้” สังคมไทยเริ่มรับคนเก่งมากกว่าคนดีซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้อง ผู้นำต้องมีความยุติธรรมปฏิบัติต่อทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติผู้นำที่ดีต้องสร้างแรงบันดาลใจและศรัทธา การกระทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีงามให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งจะเติบโตขึ้นมาเป็นผู้นำรุ่นต่อไปซึ่งเท่ากับสร้างคนดีคนใหม่และส่งต่อให้กับสังคมการนำพาองค์กรไปในทิศทางที่ถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันที่ประเทศชาติกำลังประสบปัญหาอุปสรรคในทางการเมือง ผู้นำคุณธรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่สุดเพื่อให้ประเทศไทยอยู่รอดปลอดภัยและก้าวไปอย่างสง่างามในเวทีโลก

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546, 17 มีนาคม).

ปฏิรูปการศึกษา 8 คุณธรรมพื้นฐาน. สืบค้น

จาก <http://www.moe.go.th>.

กฤติกา เรียงไธสง. (2545, 1 มกราคม).

คุณธรรมสำหรับผู้ผู้นำ. สืบค้นจาก <http://www.gotoknow.org/posts/344762>.

เครือข่ายสังคมนักคุณธรรมแห่งชาติ. (2548, 28-30

ตุลาคม). *สมัชชาคุณธรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 1*

ปี 2548 ณ ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์

(เอกสารประกอบการประชุม).

กรุงเทพฯ: ศูนย์คุณธรรม (องค์การ

มหาชน).

ทศ คณนาพร และ ชีระวุฒิ ปัญญา. (2556).

ยอดคนธรรมดา เนลสัน แมนเดลา.

กรุงเทพฯ: พี เอ็น เค แอนด์สกาย

พริ้นติ้งส์.

ทอม เพลท. (2555). *จับเข้าคุก ลี้กวนยิว* แปลโดย

สุรพันธ์ เวชชาชีวะ และนงนุช

สิงหเดชะ. กรุงเทพฯ: มติชนปากเกร็ด.

ประพนธ์ บุญรักษา. "คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหาร"

ภาวะผู้นำและการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา.

สืบค้นจาก [http://www.](http://www.drjirawat.com/file/paper-pdf/pdf)

[drjirawat.com/file/paper-pdf/pdf](http://www.drjirawat.com/file/paper-pdf/pdf)

[1327750055.pdf](http://www.drjirawat.com/file/paper-pdf/pdf).

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับ*

ราชบัณฑิตยสถาน: เฉลิมพระเกียรติ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องใน

โอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระ

ชนมพรรษา 7 รอบ 4 ธันวาคม 2554.

กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.

พิภพ อุดร. (2556, กรกฎาคม-ธันวาคม). 4 มิติ

ของสมรรถนะใหม่ของผู้ผู้นำในอนาคต.

Journal of HR Intelligence, 8(2): 6-7.

โรเบิร์ต เอ วิลสัน. บรรณาธิการ. (2544). *ผู้นำที่*

ชาติต้องการ. แปลและเรียบเรียงโดย

อานูภาพ อธิธิบันลือ. กรุงเทพฯ: เอ.อาร์.

บิซิเนส เพรส.

วิชัย ต้นศิริ. (2556, กรกฎาคม). *ข้อคิดในการสร้าง*

เกณฑ์มาตรฐานของความเป็นรัฐบุรุษ.

สืบค้นจาก

<http://www.fpps.or.th/news.php?detail>

[=n1376712583.news](http://www.fpps.or.th/news.php?detail)

สมชาย พงษ์พัฒน์ศิลป์ และเผ่าพันธ์ ชอบน้ำตาล.

(2555). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย*

พุทธศักราช 2550 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 1)

และ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2554. กรุงเทพฯ:

เจริญรัฐการพิมพ์.

เอลเลเก้ เบอห์มาร์. (2553). *เนลสัน แมนเดลา:*

ความรู้ฉบับพกพา. แปลโดย อธิป จิตตฤกษ์.

กรุงเทพฯ: โอเพ่นเวิลด์ส์.

Beard, Kenya. (2014). *Moral Leadership*.

New York, NY: Hunter College.

Tamung, Bida. (2013, August 13). *What do you*

mean by Moral Leadership. *Global*

Ethics Network. Retrieved from

<http://www.globalethicsnetwork.org>

[/profiles/blogs/what-do-you-mean-by-](http://www.globalethicsnetwork.org)

[moral-leaders](http://www.globalethicsnetwork.org).